

การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการตื่นตัวทางการเมืองของเจ้าพนักงาน เรือนจำกลางนครราชสีมา

BUDDHADHAMMA APPLICATION FOR PROMOTING POLITICAL AWAKENING OF NAKHON RATCHASIMA CENTRAL PRISON OFFICERS

อรุณ แหว่กระโทก และพระอธิการพันชัย อนนทโณ

Arun waekrathok, Phra Athikan Phanchai Ananthano

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: arun9019830@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาระดับการตื่นตัวทางการเมืองของเจ้าพนักงานเรือนจำกลางนครราชสีมา 2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาท 4 กับการตื่นตัวทางการเมืองของเจ้าพนักงานเรือนจำกลางนครราชสีมา และ 3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการตื่นตัวทางการเมืองของเจ้าพนักงานเรือนจำกลางนครราชสีมา การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี เชิงปริมาณทำโดยใช้แบบสอบถามที่มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น 0.954 กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน จากนั้นสถิติที่เลือกใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทำการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักอีกจำนวน 9 รูปหรือคน

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการตื่นตัวทางการเมืองของเจ้าพนักงานเรือนจำกลางนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.43$) 2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาท 4 กับการตื่นตัวทางการเมืองของเจ้าพนักงานเรือนจำกลางนครราชสีมา พบว่า โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวก อยู่ในระดับมาก ($R=0.724^{**}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย 3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการตื่นตัวทางการเมืองของเจ้าพนักงานเรือนจำกลางนครราชสีมา พบว่า 1) ฉันทะ ความพึงพอใจ แสดงพฤติกรรมทางการเมืองด้วยความเต็มใจ เห็นความสำคัญของการใช้สิทธิเลือกตั้ง สนับสนุนกิจกรรมประชาธิปไตย และตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ทางการเมืองของตนเอง 2) วิริยะ ความเพียร แสดงพฤติกรรมทางการเมืองด้วยความมุ่งมั่นในการใช้สิทธิเลือกตั้ง ศึกษานโยบายของผู้สมัคร และแสวงหาโอกาสในการมีส่วนร่วมทางการเมือง 3) จิตตะ การเอาใจใส่ใส่ใจ แสดงพฤติกรรมทางการเมืองด้วยการติดตามข่าวสารอย่างสม่ำเสมอ วิเคราะห์ข้อมูลก่อนตัดสินใจเลือกตั้ง และให้ความสำคัญกับสิทธิทางการเมืองและผลกระทบของนโยบาย และ 4) วิมังสา พิจารณาหาเหตุผล แสดงพฤติกรรมทางการเมืองด้วยการใช้เหตุผลวิเคราะห์นโยบาย ตรวจสอบข้อมูลจากหลายแหล่ง ประเมินผลกระทบ และตัดสินใจทางการเมืองอย่างมีวิจารณญาณ

คำสำคัญ : การประยุกต์หลักพุทธธรรม; การตื่นตัวทางการเมือง; เจ้าพนักงานเรือนจำ

Abstract

The objectives of this research article are 1. to study the level of political awareness of Nakhon Ratchasima Central Prison officers, 2. to study the relationship between the 4 principles of Iddhipada and the political awareness of Nakhon Ratchasima Central Prison officers, and 3. to present the application of Buddhist principles to promote political awareness of Nakhon Ratchasima Central Prison officers. This research is a combined method research. Quantitatively, it was done using a questionnaire with a confidence coefficient of 0.954 on a sample of 100 people. Then, the statistics selected for data analysis were frequency, percentage, mean, and standard deviation. and carried out a Pearson correlation analysis. and qualitative by in-depth interviews with 9 key informants or people.

The results of the research found that: 1. The level of political awareness of Nakhon Ratchasima Central Prison officers. Overall, it was at a high level ($\bar{X} = 4.43$). 2. The relationship between the 4 Iddhipada principles and the political awareness of Nakhon Ratchasima Central Prison officers was found to have a positive relationship overall. It is at a high level ($R=0.724^{**}$) with statistical significance at the 0.01 level, so the research hypothesis is accepted. 3. The application of Buddhist principles to promote political awareness of Nakhon Ratchasima Central Prison officers found that 1) Chantha, satisfaction, show political behavior with willingness. See the importance of exercising voting rights Support democratic activities and be aware of their own political rights and duties; 2) perseverance, showing political behavior with determination in exercising voting rights Study the candidate's policies. and seeking opportunities to participate in politics. 3) Chitta, appeasement. Show political behavior by following the news regularly. Analyze information before deciding to vote. and give importance to political rights and the impact of policies; and 4) Vimansa considers reasons. Demonstrate political behavior by using reason to analyze policies. Verify information from multiple sources. Assess the impact and make political decisions with discretion

Keywords: Application of Buddhist Principles; Political Awakening; Prison Officer

บทนำ

การตื่นตัวทางการเมืองในยุคก่อน พ.ศ.2475 ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยหรือสมบูรณาญาสิทธิราชย์โดยกษัตริย์มีอำนาจสูงสุดในการปกครองและบริหารประเทศซึ่งเป็นระบอบการปกครองที่มีมาในดินแดนสยามยาวนานถึง 8 ศตวรรษ การเมืองระหว่าง 2475 นับตั้งแต่วัยรุ่งของวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ที่คณะราษฎรอันประกอบด้วยพลเมืองชั้นนำ ข้าราชการ ได้ทำการยึดพระราชอำนาจจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็เป็นการสิ้นสุดการปกครองในระบอบราชาธิปไตย หลังจากนั้นประเทศก็มีการแย่งชิงอำนาจโดยมีการรัฐประหารถึง 13 ครั้งและการกบฏอีกกว่าสิบครั้ง มีการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นถึง 20 ฉบับ หลังจากการยึดพระราชอำนาจในปี 2475 ต่อมาพระยาพหลพลพยุหเสนาที่ทำการรัฐประหาร ถ้าสังเกตจะเห็นว่าจำนวนผู้มีสิทธิไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งไม่ว่าจะเป็นระดับไหนของประเทศที่พัฒนาระบบประชาธิปไตยมายาวนานจะมีจำนวนผู้มาใช้สิทธิลดลงไปตลอดเวลา (ปรีดา รัตนธาตุ, 2546)

การจัดกิจกรรมทางการเมืองเพื่อให้รัฐบาลกำหนดนโยบาย โครงการ แผนงานที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน พัฒนาหน่วยงานรัฐให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดงานบริการประชาชนแก้ไขปัญหาของประเทศ ประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมกับการพัฒนาประเทศด้วยความพยายามที่จะให้ประเทศไทยมีความไพบูรณ์ทางเศรษฐกิจจำเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคนผ่านการร่วมกิจกรรมทางการเมือง มีการพูดคุยกันในเรื่องความเห็นทางการเมือง อย่างสม่ำเสมอ สนใจและติดตามข่าวสารและประเด็นสำคัญทางการเมืองผ่านสื่อประเภทต่างๆ มีสิทธิในการคัดค้านนโยบายของรัฐบาลได้หากไม่ผิดกฎหมาย (ยอดยิ่ง จันทนพิมพ์, 2563)

การตื่นตัวทางการเมืองของเจ้าพนักงานเรือนจำกลางนครราชสีมา สามารถสังเกตได้จากหลายกิจกรรมที่สะท้อนถึงบทบาทของเจ้าหน้าที่ในด้านสังคม การเมืองและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานเรือนจำตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะการแสดงบทบาททางการเมืองสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ในพระราชบัญญัติและกฎหมายที่เกี่ยวข้องผ่านกระบวนการทางการเมืองโดยรัฐสภาและฝ่ายนิติบัญญัติเป็นผู้ออกเป็นกฎหมายให้เจ้าพนักงานเรือนจำปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทและหน้าที่รวมถึงการปฏิบัติหน้าที่ตามนโยบายของรัฐบาล เจ้าพนักงานเรือนจำกลางนครราชสีมาไม่เพียงแต่ในด้านการควบคุมและดูแลผู้ต้องขังเท่านั้น แต่ยังมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน การส่งเสริมอาชีพ และการมีส่วนร่วมในประเด็นสาธารณะและการเมือง ซึ่งสะท้อนถึงการตื่นตัวทางการเมืองและความรับผิดชอบต่อสังคมของเจ้าหน้าที่ในพื้นที่นี้ ดำเนินงานขับเคลื่อนนโยบายตามที่กระทรวงยุติธรรมมอบหมาย ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่ที่ต้องคำนึงถึงกระแสทางการเมืองกิจกรรมทางการเมืองควบคู่กับการปฏิบัติหน้าที่ไปด้วย ประเมินและพัฒนาความรู้ความสามารถและสมรรถนะในการปฏิบัติหน้าที่รวมถึงการจัดฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะและความเชี่ยวชาญ ทั้งนี้ ตามหลักสูตรการฝึกอบรมที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการ (พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560, (18 กุมภาพันธ์ 2560)) ข้อมูลข้างต้นแสดงความเป็นมาของการตื่นตัวทางการเมืองของเจ้าพนักงานเรือนจำกลางนครราชสีมา การตื่นตัวทางการเมืองของเจ้าพนักงานเรือนจำกลางนครราชสีมาเป็นปรากฏการณ์ที่อาจสะท้อนทั้งปัญหาเชิงโครงสร้างของระบบราชการและเรือนจำ รวมถึงอิทธิพลจากกระแสการเมืองในวง

กว้าง การเคลื่อนไหวดังกล่าวอาจมีทั้งผลบวก (เช่น การเรียกร้องให้มีการปฏิรูป) และผลลบ (เช่น การขัดแย้งภายในองค์กร) ขึ้นอยู่กับบริบทและวิธีการแสดงออก

ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่า การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการตื่นตัวทางการเมืองของเจ้าพนักงานเรือนจำกลางนครราชสีมา ก่อให้เกิดองค์ความรู้การตื่นตัวทางการเมืองของเจ้าพนักงานเรือนจำกลางนครราชสีมา และการประยุกต์หลักพุทธธรรมให้เกิดการส่งเสริมการตื่นตัวทางการเมืองของเจ้าพนักงานเรือนจำกลางนครราชสีมา จึงสนใจการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการตื่นตัวทางการเมืองของเจ้าพนักงานเรือนจำกลางนครราชสีมา หลักธรรมและหลักการแสดงถึงความสัมพันธ์ส่งเสริมการตื่นตัวทางการเมืองของเจ้าพนักงานเรือนจำกลางนครราชสีมา และกิจกรรมต้นแบบการแสดงผลทางการเมืองด้วยคุณธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการตื่นตัวทางการเมืองของเจ้าพนักงานเรือนจำกลางนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาท 4 กับการตื่นตัวทางการเมืองของเจ้าพนักงานเรือนจำกลางนครราชสีมา
3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการตื่นตัวทางการเมืองของเจ้าพนักงานเรือนจำกลางนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา และการวิจัยเชิงปริมาณโดยการแจกแบบสอบถาม

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เจ้าพนักงานเรือนจำกลางนครราชสีมา อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 131 คน

2.2 ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้สูตร (Yamane, T., 1973) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยจำแนกแบ่งออกตามสายงาน สำหรับการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย ตำแหน่งบริหาร ตำแหน่งวิชาการ และตำแหน่งทั่วไป จากนั้นจึงทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายตามสัดส่วนประชากรของแต่ละพื้นที่ จนได้กลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 100 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามแบบประมาณค่า 5 ระดับ (เรียงลำดับจากน้อยที่สุดจนถึงมากที่สุด) จากนั้นส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) นำมาหาค่าดัชนี

ความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้เทคนิค IOC (Index of Item Objective Congruence) พิจารณาจากค่า IOC มากกว่า 0.60 ขึ้นไป เมื่อนำแบบสอบถามไปทำการทดลองใช้ (Try Out) จำนวน 30 ชุด เพื่อทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) พบว่ามีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นรวมอยู่ที่ 0.954

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง โดยเกณฑ์ในการคัดเลือกคือเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาการที่เกี่ยวข้องหรือเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ตรง รวมจำนวนทั้งสิ้น 9 รูปหรือคน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ดำเนินการโดยผู้วิจัยลงพื้นที่ภาคสนาม และแบบออนไลน์ จำนวน 100 คน ภายหลังจากได้รับอนุญาตอย่างเป็นทางการจากหลักสูตรบัณฑิตศึกษาภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แบบสอบถามที่ได้รับคืนทั้งหมดมีความสมบูรณ์ครบถ้วน 100% และผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้เข้าสู่กระบวนการประมวลผลและวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์

4.2 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบทางการกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 9 รูปหรือคน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นแนวทางการสนทนา ให้ผู้ให้สัมภาษณ์ตอบอย่างอิสระตามแนวคิดของตนเอง การเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยยื่นหนังสือขอความอนุเคราะห์ ประสานวันเวลา สถานที่ และเตรียมอุปกรณ์บันทึกข้อมูลและขั้นการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสร้างความคุ้นเคย ชี้แจงวัตถุประสงค์ ขออนุญาตบันทึกเสียง พร้อมทั้งรับรองการเก็บข้อมูลเป็นความลับตามความสมัครใจของผู้ให้สัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อบรรยายคุณลักษณะของข้อมูล สำหรับการทดสอบสมมติฐานจะใช้สถิติเชิงอนุมานด้วยวิธีการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์ (Correlation Coefficient) วัดระดับความสัมพันธ์ของตัวแปร และผู้วิจัยได้เลือกใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Statics)

ผลการวิจัย

1. ระดับการลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางนครราชสีมา พบว่า

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการตื่นตัวทางการเมืองของเจ้าพนักงานเรือนจำกลางนครราชสีมา โดยภาพรวม

(n = 100)

การตื่นตัวทางการเมืองของเจ้าพนักงานเรือนจำกลางนครราชสีมา	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านความเข้าใจทางการเมือง	4.39	0.56	มาก
2. ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง	4.55	0.65	มากที่สุด
3. ด้านการมีทัศนคติทางการเมือง	3.34	0.59	ปานกลาง
4. ด้านความรู้ทางการเมือง	4.21	0.79	มาก
รวมเฉลี่ย	4.43	0.65	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการตื่นตัวทางการเมืองของเจ้าพนักงานเรือนจำกลางนครราชสีมา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$, S.D.=0.65) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ($\bar{X} = 4.55$, S.D.=0.65) รองลงมาได้แก่ ด้านความเข้าใจทางการเมือง ($\bar{X} = 4.39$, S.D.= 0.56) ด้านความรู้ทางการเมือง ($\bar{X} = 4.21$, S.D.=0.79) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการมีทัศนคติทางการเมือง ($\bar{X} = 3.34$, S.D.=0.59) ตามลำดับ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาท 4 กับการตื่นตัวทางการเมืองของเจ้าพนักงานเรือนจำกลางนครราชสีมา

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาท 4 กับการตื่นตัวทางการเมืองของเจ้าพนักงานเรือนจำกลางนครราชสีมา

(n = 100)

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ตัวแปรตาม				รวม
	ด้านความเข้าใจทางการเมือง	ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง	ด้านการมีทัศนคติทางการเมือง	ด้านความรู้ทางการเมือง	
ตัวแปรอิสระ					
ฉันทะ ความพอใจ	651**	540**	436**	371**	623**
วิริยะ ความเพียร	541**	752**	645**	735**	722**
จิตตะ เอาใจใส่	542**	434**	675**	365**	633**
วิมังสา ความไตร่ตรอง	454**	633**	548**	573**	745**
รวม	732**	770**	765**	855**	724**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 2 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาท 4 กับการตื่นตัวทางการเมืองของเจ้าพนักงานเรือนจำกลางนครราชสีมา โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวก อยู่ในระดับมาก ($R=0.724^{**}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการตื่นตัวทางการเมืองของเจ้าพนักงานเรือนจำกลางนครราชสีมา พบว่า 1) ฉันทะ ความพึงพอใจ แสดงพฤติกรรมทางการเมืองความพอใจและเห็นความสำคัญของการใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างสม่ำเสมอ แสดงออกถึงความรักในระบอบประชาธิปไตยด้วยการสนับสนุนกิจกรรมพลเมืองและนโยบายสาธารณะอย่างต่อเนื่องให้เห็นความสำคัญของสิทธิและหน้าที่ทางการเมือง 2) วิริยะ ความเพียร แสดงพฤติกรรมทางการเมือง มุ่งมั่นตั้งใจไปใช้สิทธิเลือกตั้งทุกครั้ง แม้มีภาระงานหรือข้อจำกัดอุทิศเวลาศึกษานโยบายของผู้สมัครหรือพรรคการเมืองก่อนตัดสินใจพัฒนาความรู้ด้านสิทธิพลเมืองอย่างสม่ำเสมอ แสวงหาช่องทางใหม่ ๆ ในการมีส่วนร่วมทางการเมือง 3) จิตตะ การเอาใจใส่ แสดงพฤติกรรมทางการเมืองติดตามสถานการณ์บ้านเมืองผ่านสื่อที่น่าเชื่อถือวิเคราะห์ข้อมูลทางการเมืองอย่างรอบคอบก่อนตัดสินใจเลือกผู้แทนตั้งใจที่จะรักษาสหิทธิของตนเองในฐานะพลเมืองพิจารณาผลกระทบของนโยบายต่อการปฏิบัติงานของเรือนจำ และ 4) วิมังสา พิจารณาหาเหตุผล แสดงพฤติกรรมทางการเมือง การใช้เหตุผลในการประเมินนโยบายของพรรคหรือผู้สมัครมากกว่าความรู้สึกสับสนและตรวจสอบข้อมูลการเมืองจากหลายแหล่งก่อนตัดสินใจประเมินความเป็นไปได้และผลกระทบของนโยบายอย่างเป็นระบบตั้งคำถามกับตัวเองและผู้อื่นอย่างมีวิจารณญาณเกี่ยวกับประเด็นทางการเมือง

อภิปรายผลการวิจัย

1. การตื่นตัวทางการเมืองของเจ้าพนักงานเรือนจำกลางนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง รองลงมาได้แก่ ด้านความเข้าใจทางการเมือง ด้านความรู้ทางการเมืองและข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการมีทัศนคติทางการเมือง ตามลำดับ เป็นเช่นนี้เพราะ เจ้าพนักงานเรือนจำกลางนครราชสีมา มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในฐานะพลเมือง เช่น การใช้สิทธิเลือกตั้งหรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของภาครัฐและสังคม จึงส่งผลให้ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีค่าเฉลี่ยสูงสุด นอกจากนี้ ลักษณะงานต้องเกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมาย นโยบายสาธารณะ และสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขัง ทำให้เจ้าหน้าที่จำเป็นต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับบริบททางการเมืองและนโยบายของรัฐในระดับหนึ่ง ส่งผลให้ด้านความเข้าใจทางการเมืองและความรู้ทางการเมืองอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ด้านทัศนคติทางการเมืองมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเนื่องจากเจ้าพนักงานเรือนจำในฐานะข้าราชการต้องวางตนเป็นกลางทางการเมือง และปฏิบัติหน้าที่ตามหลักความเป็นกลางของภาครัฐ จึงอาจแสดงทัศนคติหรือความคิดเห็นทางการเมืองอย่างระมัดระวัง ส่งผลให้ระดับคะแนนในด้านทัศนคติทางการเมืองต่ำกว่าด้านอื่น แม้โดยรวมแล้วระดับการตื่นตัวทางการเมืองยังคงอยู่ในระดับมากก็ตาม สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปลัดนายกวัฒน์ (เอกรินทร์ ประสงค์กุล) (2566) ได้วิจัยเรื่อง “การตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา”

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพทั่วไปในการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ด้านสถาบันครอบครัว การตื่นตัวทางการเมืองเริ่มต้นจากครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันที่จะสร้างวิถีทางไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่ยั่งยืน เพราะเป็นหน่วยในการปลูกฝังค่านิยมต่าง ๆ ตั้งแต่เรื่องการเรียนรู้หน้าที่ ความรับผิดชอบ ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน กลุ่มเพื่อนและชุมชนให้ความสนใจและติดตามข่าวสารและประเด็นสำคัญทางการเมืองผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมือง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุมาลี บุญเรือง (2564) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป” ผลการวิจัยพบว่า อิทธิพลของสื่อมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการรับข่าวสารทางการเมือง สื่อกระตุ้นทั้งคนรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ให้เกิดการตื่นตัวทางการเมือง ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย พบว่า ประชาชนมีระดับการตื่นตัวทางการเมืองที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.53$, S.D. = 0.56) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สถาบันการกล่อมเกลางานการเมือง ($\bar{X} = 3.58$, S.D. = 0.66) คุณลักษณะของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ($\bar{X} = 3.54$, S.D. = 0.69) อิทธิพลของสื่อ ($\bar{X} = 3.53$, S.D. = 0.64) การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ($\bar{X} = 3.53$, S.D. = 0.67) พรรคที่สังกัดของผู้สมัคร ($\bar{X} = 3.52$, S.D. = 0.66) และนโยบายของพรรคการเมือง ($\bar{X} = 3.49$, S.D. = 0.73)

2. ความสัมพันธ์หลักอิทธิบาท 4 กับการตื่นตัวทางการเมืองของเจ้าพนักงานเรือนจำกลางนครราชสีมาโดยภาพรวม ด้านความเข้าใจทางการเมือง มีความสัมพันธ์เชิงบวก อยู่ในระดับมาก ($r=0.732^{**}$) เช่นนี้เพราะ เป็นหลักธรรมฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาความคิด การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นปัจจัยสำคัญช่วยให้บุคคลเกิดความเข้าใจในประเด็นต่าง ๆ อย่างลึกซึ้ง ดำเนินชีวิต ปฏิบัติงาน ยอมส่งผลให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ นำไปสู่ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างทางการเมือง นโยบายของรัฐ และบทบาทตนในฐานะพลเมืองได้อย่างชัดเจน ดังนั้น หลักอิทธิบาท 4 จึงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเสริมสร้างความเข้าใจทางการเมืองของเจ้าพนักงานเรือนจำกลางนครราชสีมาในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระประเสริฐ ปัญญาโวโร (เปลกระโทก) (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุมชนตามหลักธรรมาธิปไตยของนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยพบว่า ด้านทาน การจัดสรรแบ่งปันปัจจัยยังชีพให้ทั่วถึงแก่คนที่ขาดแคลนยากไร้ ให้เพียงพอที่จะเป็นอยู่ได้ทั่วกัน รักษาประโยชน์ส่วนรวม เสียสละ ไม่มีการเรียกร้องสิ่งตอบแทนหรือหวังผลตอบแทนจากการทำงาน มีจิตใจเสียสละ ด้านปิยวาจา การพูดเพื่อให้เกิดความสามัคคี เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ พูดจาดี มีอัธยาศัยไมตรีดี ยิ้มแย้มแจ่มใส ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุภาพเรียบร้อย ด้านอัตถจริยา บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของผู้ร่วมงานเป็นอย่างดีบริหารงานด้วยความมีจิตใจที่ซื่อสัตย์สุจริต บริหารงานด้วยความยุติธรรม ด้านสมานัตตตา สนับสนุนการทำงานของนักการเมืองท้องถิ่นตามความเหมาะสม เป็นธรรมแก่ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน มีน้ำใจเอื้อเนื้อเฟื้อต่อเพื่อนร่วมงานและประชาชนในท้องถิ่นอย่างทั่วถึง เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน สอดคล้องกับงานวิจัยของ นพเดช เพ็ชรขุนทด (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองของผู้นำท้องถิ่นใน

อำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ” ผลการวิจัยพบว่า หลักสังคหวัตถุ 4 หลักธรรมอันเป็นที่ยึดเหนี่ยวน้ำใจ ดังนี้ 1.ด้านทาน (ให้หรือแบ่งปัน)ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้เสียสละแรงกายแรงใจ เสียสละเวลา สุขส่วนตัวเพื่อช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานอุทิศตนต่อหน้าที่ ยึดถือ หลักเหตุผล ความยุติธรรม ความจริง ความถูกต้อง ในปกครองชุมชน 2.ด้านปิยวาจา (พูดจาดีด้วยคำสุภาพ) ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่พูดความจริง ไม่มีการบิดเบือนข้อเท็จจริง มีความประณีตในการใช้คำพูด ไม่พูดหยาบคาย ไม่พูดจายกตนข่มเหงประชาชน ไม่พูดในทางที่ก่อให้เกิดความแตกแยกในชุมชน 3.ด้านอิตถจริยา (ประพฤติตนเป็นประโยชน์) ผู้นำท้องถิ่นต้องประพฤติตนและปฏิบัติตนให้อยู่ในหลักศีลธรรมอันดี เป็นตัวอย่างที่ดี มีความตั้งใจที่จะพัฒนาชุมชน ยึดการปฏิบัติตนประโยชน์สาธารณะมากกว่าที่จะถือเอาประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง มีความเอื้อช่วยเหลือประชาชนด้วยความจริงใจ ใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา มากกว่าการใช้อารมณ์ 4.ด้านสมานัตตตา (ปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย) ผู้นำท้องถิ่นประพฤติปฏิบัติตนอย่างเสมอต้นเสมอปลายปรับตัวเข้ากับกับชุมชน เป็นที่พึ่งของประชาชน ไม่เอาเปรียบประชาชน ร่วมเผชิญกับปัญหา ร่วมคิดหาทางแก้ไขปัญหามา ไม่ถือตน เป็นมิตรกับทุก ๆ คนในชุมชน ไม่ทอดทิ้งประชาชนในยามที่ลำบากหรือได้รับความเดือดร้อนและสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นใน

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการตื่นตัวทางการเมืองของเจ้าพนักงานเรือนจำกลาง นครราชสีมา ด้วยหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย 1. ด้านฉันทะ ความพอใจ 2. ด้านวิริยะ ความเพียร 3. ด้านจิตตะ การเอาใจใส่ 4. ด้านวิมังสา พิจารณาหาเหตุผล ส่งเสริมการตื่นตัวทางการเมืองของเจ้าพนักงานเรือนจำกลางนครราชสีมา เหตุผลเป็นเช่นนี้เพราะ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมุห์พงษ์ศร ปางกโร (ทุมชะ) (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 การบริหารงานของเทศบาลกุดจับ อำเภอ กุดจับ จังหวัดอุดรธานี” ผลการศึกษาพบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 การบริหารงานของเทศบาลกุดจับ อำเภอ กุดจับ จังหวัดอุดรธานีเป็นการบูรณาการกิจกรรมโครงการของทางเทศบาล ของทางชุมชนและของทางวัดให้เป็นหนึ่งเดียวกันโดยการบูรณาการในทุก ๆ เรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับ ศิลปะวัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อที่จะเป็นการสร้างความเป็นหนึ่งเดียวในการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐคือเทศบาลผู้นำชุมชนในเขตเทศบาล วัดในเขตเทศบาลที่จะเป็นการชักชวนเชิญชวนประชาชนในพื้นที่เข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินจัดการกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ประสบความสำเร็จในเรื่องของการให้ทาน การรักษาศีลและมีการอบรมขัดเกลาจิตใจในเรื่องของธรรมะทางพระพุทธศาสนาอิทธิบาท 4 ที่จะเป็นการโยงในเรื่องของการประกอบอาชีพที่อยู่บนพื้นฐานของอิทธิบาท 4 ให้ประชาชนนั้นมีความรู้ความเข้าใจสูงรูปแบบการปฏิบัติและใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อที่จะประสบความสำเร็จในชีวิตอันจะส่งเสริมในเรื่องของการพัฒนาคุณภาพชีวิตบนทางพระพุทธศาสนาอย่างมีความสุขและยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วสันต์ โพธิ์วิบูล (2568) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมบทบาทเจ้าพนักงานเรือนจำในการปกครองผู้ต้องขังเรือนจำ ทณฑสถาน ในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา” ผลการศึกษาพบว่า หลักพรหมวิหารธรรมสัมพันธ์กับบทบาทเจ้าพนักงานเรือนจำในการปกครองผู้ต้องขังเรือนจำ ทณฑสถาน ในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา และการประยุกต์หลักพรหมวิหารธรรมในการส่งเสริมบทบาทเจ้าพนักงานเรือนจำในการปกครองผู้ต้องขังเรือนจำ ทณฑสถาน ในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ ด้านเมตตา

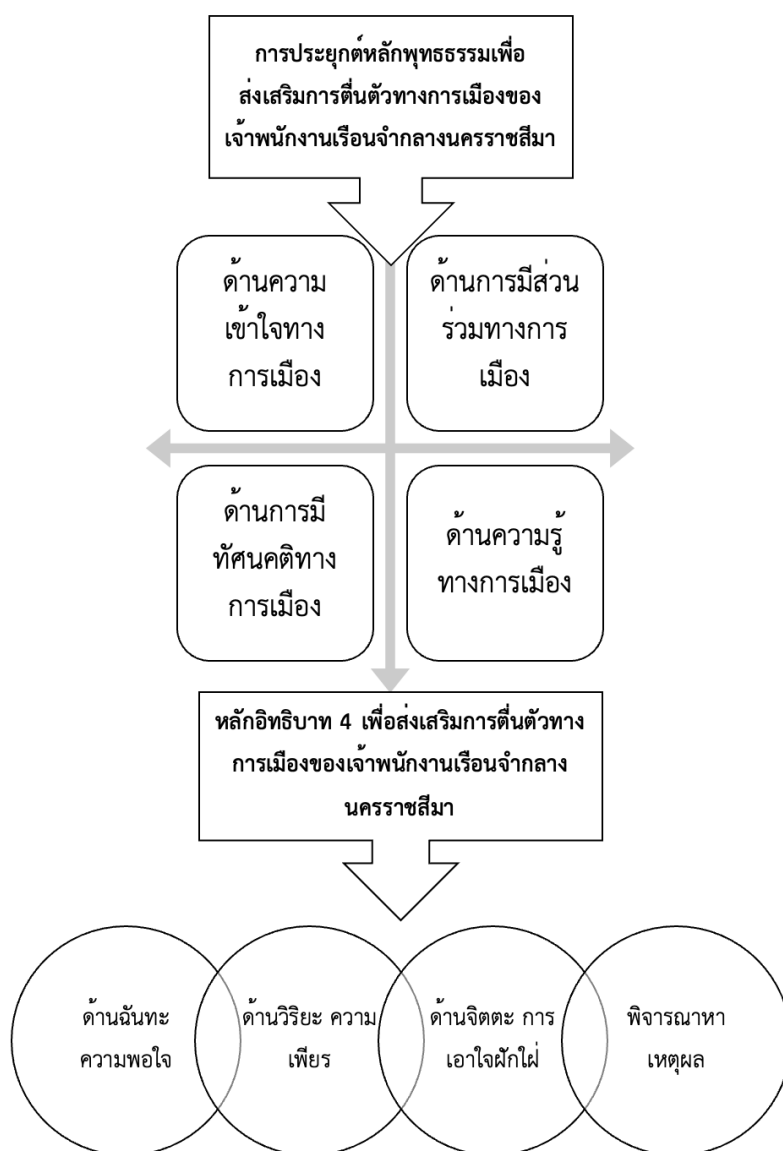

ความรักใคร่ปรารถนาดี เจ้าพนักงานเรือนจำมีความตั้งใจดูแลผู้ต้องขังด้วยความปรารถนาดี พุดจาทักทายด้วยถ้อยคำสุภาพ ไพเราะ และปฏิบัติต่อผู้ต้องขังด้วยมิตรไมตรีเสมือนญาติ ทำให้เกิดบรรยากาศที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบเรียบร้อย ด้านกรรณา ความสงสารและช่วยเหลือ เจ้าพนักงานแสดงความจริงใจในการพูดคุยให้คำแนะนำผู้ต้องขังด้วยถ้อยคำสุภาพและเป็นกันเอง พร้อมทั้งให้ความสนใจและช่วยเหลือเมื่อเห็นผู้ต้องขังมีความวิตกกังวลหรือประสบปัญหา ด้านมุทิตา ความยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น เจ้าพนักงานแสดงความยินดีต่อผู้ต้องขังที่ได้รับโอกาสหรือสวัสดิการจากกรมราชทัณฑ์ รวมทั้งยินดีต่อผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัว ซึ่งเป็นการเสริมสร้างกำลังใจให้ผู้ต้องขังปรับปรุงตนเอง ด้านอุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง เจ้าพนักงานปฏิบัติต่อผู้ต้องขังด้วยความเป็นธรรม เท่าเทียม และปราศจากอคติ พร้อมทั้งปฏิบัติหน้าที่อย่างตรงไปตรงมาและสุภาพ เพื่อให้การปกครองผู้ต้องขังเป็นไปอย่างมีระเบียบและยุติธรรม

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการตื่นตัวทางการเมืองของเจ้าพนักงานเรือนจำกลางนครราชสีมา อธิบายได้ว่า การตื่นตัวทางการเมืองของเจ้าพนักงานเรือนจำกลางนครราชสีมา มีลักษณะการแสดงพฤติกรรมทางการเมือง ประกอบด้วย ด้านความเข้าใจทางการเมือง ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้านการมีทัศนคติทางการเมือง ด้านความรู้ทางการเมือง โดยนำหลักอริยบท 4 มาใช้กับการตื่นตัวทางการเมืองของเจ้าพนักงานเรือนจำกลางนครราชสีมา ได้แก่ 1) ฉันทะ ความพึงพอใจ แสดงพฤติกรรมทางการเมืองความพอใจและเห็นความสำคัญของการใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างสม่ำเสมอ แสดงออกถึงความรักในระบอบประชาธิปไตยด้วยการสนับสนุนกิจกรรมพลเมืองและนโยบายสาธารณะอย่างต่อเนื่องให้เห็นความสำคัญของสิทธิและหน้าที่ทางการเมือง 2) วิริยะ ความเพียร แสดง

พฤติกรรมทางการเมือง มุ่งมั่นตั้งใจไปใช้สิทธิเลือกตั้งทุกครั้ง แม้มีภาระงานหรือข้อจำกัดอุทิศเวลาศึกษานโยบายของผู้สมัครหรือพรรคการเมืองก่อนตัดสินใจพัฒนาความรู้ด้านสิทธิพลเมืองอย่างสม่ำเสมอแสวงหาช่องทางใหม่ ๆ ในการมีส่วนร่วมทางการเมือง 3) จิตตะ การเอาใจใส่รักใคร่ แสดงพฤติกรรมทางการเมือง ติดตามสถานการณ์บ้านเมืองผ่านสื่อที่น่าเชื่อถือวิเคราะห์ข้อมูลทางการเมืองอย่างรอบคอบก่อนตัดสินใจเลือกผู้แทนตั้งใจที่จะรักษาสหิทธิของตนเองในฐานะพลเมืองพิจารณาผลกระทบของนโยบายต่อการปฏิบัติงานของเรือนจำ 4) วิมังสา พิจารณาหาเหตุผล แสดงพฤติกรรมทางการเมือง การใช้เหตุผลในการประเมินนโยบายของพรรคหรือผู้สมัครมากกว่าความรู้สึกลบคั่นและตรวจสอบข้อมูลการเมืองจากหลายแหล่งก่อนตัดสินใจประเมินความเป็นไปได้และผลกระทบของนโยบายอย่างเป็นระบบตั้งคำถามกับตัวเองและผู้อื่นอย่างมีวิจารณญาณเกี่ยวกับประเด็นทางการเมือง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) เรือนจำกลางนครราชสีมาควรส่งเสริมใช้คุณธรรมผสมผสานกิจกรรมทางการเมืองของบุคคลากรเรือนจำกลางนครราชสีมา
- 2) เรือนจำกลางนครราชสีมาควรอิทธิบาทธรรมเพื่อนำประยุกต์ใช้ส่งเสริมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้เกิดการพัฒนางานแบบสร้างสรรค์
- 3) ควรกำหนดกลยุทธ์สร้างความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาเรือนจำ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

- 1) เจ้าพนักงานเรือนจำเรือนจำกลางนครราชสีมาควรจัดกิจกรรมสร้างกระแสจิตอาสาพัฒนาเรือนจำกลางนครราชสีมา
- 2) เจ้าพนักงานเรือนจำกลางนครราชสีมาควรจัดทำข้อเสนอแนะส่งให้นักการเมืองสนับสนุนการพัฒนาเรือนจำกลางนครราชสีมา
- 3) เจ้าพนักงานเรือนจำกลางนครราชสีมาควรพัฒนาผู้ต้องขังให้เกิดพลังการเมืองสุจริต

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรทำการศึกษาเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมรูปแบบปฏิบัติการงานประตู่เรือนจำ
- 2) ควรทำการศึกษาเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมแก้ปัญหการเลือกตั้งแบบยุติธรรมในสังคมไทย
- 3) ควรทำการศึกษาเรื่อง การประยุกต์สาราณียธรรมพัฒนาการปฏิบัติงานประตู่เรือนจำกลางนครราชสีมา

เอกสารอ้างอิง

นพเดช เพ็ชรขุนทด. (2566). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการปกครองของผู้นำท้องถิ่นในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ. *สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ปรีดา รัตนถาบุตร. (2546). *คู่มือการเมือง*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.

พระครูปลัดนายกวัฒน์ (เอกรินทร์ ประสงค์กุล). (2566). การตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา. *สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระประเสริฐ ปญญาโร (เปลกระโทก). (2566). การพัฒนาชุมชนตามหลักธรรมาธิปไตยของนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา. *สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560. (18 กุมภาพันธ์ 2560). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 134 ตอนที่ 21 ก (21 ก), 5.

พระสมุห์พงษ์ศร ปภังโกโร (ทุมชะ). (2564). การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 การบริหารงานของเทศบาลกุดจับ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี. *สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ยอดยิ่ง จันทนพิมพ์. (2563). *การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองไทยและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลศิลา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.

วสันต์ โพธิ์วิบูล. (2568). การประยุกต์หลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมบทบาทเจ้าพนักงานเรือนจำในการปกครองผู้ต้องขังเรือนจำ ทัณฑสถาน ในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา. *สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุมาลี บุญเรือง. (2564). การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป. *ปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.